

BUSINESS, TRADE AND EXCHANGE ACTIVITIES

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 658.153

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Галина Кошельок; Раїса Грінченко

Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна

Резюме. Розглянуто сутність аналізу грошових потоків як складової системи управління підприємством. Проведення аналізу грошових потоків дозволяє оцінити діяльність підприємства у минулому, нинішньому часі та може бути використано для планування й прогнозування грошових потоків у майбутньому. Доведено, що аналіз грошових потоків є необхідною умовою для прийняття ефективних управлінських рішень, він дозволяє визначити основні тенденції та закономірності розвитку підприємства. Зазначено, що аналіз грошових потоків доречно проводити виходячи з поставлених завдань, інформаційної бази та потреб користувачів. Для цього можна використовувати експрес-аналіз і поглиблений комплексний аналіз грошових потоків підприємства. Розкрито значення інформації про рух грошових коштів, тому що достовірна й об'єктивна інформація є важливим інструментом для внутрішніх і зовнішніх користувачів, котрі на її основі можуть оцінити фінансовий стан підприємства та прийняти певні управлінські рішення. Досліджено місце грошових коштів у формуванні оборотного капіталу як складової у його структурі. За результатами аналізу структури капіталу можна судити про ступінь ліквідності вкладення оборотних активів. Наведено практичні аспекти аналізу грошових потоків за допомогою запропонованих методів на прикладі акціонерного товариства. Визначено, що формування грошових потоків пов'язано зі станом розрахунків підприємства, запропоновано використовувати відповідну групу показників. Доведено, що для уникнення дефіциту або профіциту (надлишку) грошових коштів необхідно домогтися збалансованості обсягів позитивного та негативного потоків грошових коштів. Для аналізу попередження дефіцитного чистого потоку визначають наявність або відсутність касових розривів, для чого можуть бути використані такі показники: частота, тривалість, глибина касового розриву. Результати дослідження показали, що проведення аналізу грошових потоків підприємства дозволяє об'єктивно оцінити рівень ефективності управління фінансово-господарської діяльності підприємства, можливість його функціонувати у сучасних реаліях. Надано рекомендації щодо підвищення ефективності управління грошовими потоками.

Ключові слова: грошові потоки, інформаційна база, методи аналізу, інформаційне забезпечення аналізу, оборотний капітал, притік, відтік, управління.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.02.231

Отримано 10.04.2020

UDK 658.153

ANALYSIS OF CASH FLOWS IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

Halyna Koshelok; Raisa Hrinchenko

Odessa National Economic University, Odessa, Ukraine

***Summary.** The essence of cash flow analysis as a component of enterprise management system is considered in the paper. Carrying out the cash flow analysis makes it possible to evaluate the past, present enterprise activity, and can be used for planning and forecasting the cash flows in future. It is proved that analysis of the cash flows is necessary for making effective management decisions, It allows to determine the main trends and patterns of enterprise development. It is noted that cash flow analysis is reasonable to carry out on the basis of tasks, information base and user needs. For this purpose it is possible to use express analysis and in-depth comprehensive analysis of the enterprise cash flows. The value of cash flow information is revealed, because reliable and objective information is an important tool for internal and external users, who can on its basis evaluate the financial enterprise status of the enterprise and make certain management decisions. The place of cash in the formation of working capital as a component in its structure is investigated. According to the capital structure analysis, we can estimate the degree of current assets investment liquidity. Practical aspects of cash flows analysis by means of the proposed methods on the example of the joint stock company are presented. It is determined that the cash flows formation is related to the state of the enterprise's calculations, and it is proposed to use the appropriate group of indicators. It is proved that in order to avoid cash deficit or profit (surplus) it is necessary to achieve balance of positive and negative cash flows. In order to analyze the net flow deficit prevention the availability or absence of cash gaps are determined. Such analysis can be carried out due to the following indicator: frequency, duration, cash gap depth. The results of the investigation showed that the analysis of the enterprise cash flows makes it possible to assess objectively the level of the enterprise financial and economic activity management efficiency, its ability to function in modern realities. Recommendations for improving the cash flow management effectiveness are provided.*

***Key words:** cash flows, information base, methods of analysis, analysis information support, working capital, inflow, outflow, management.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.02.231

Received 10.04.2020

Постановка проблеми. Одною з головних умов нормальної діяльності підприємства та його структурних підрозділів є забезпеченість коштами, оцінити яку дозволяє аналіз грошових потоків. Аналіз є важливою складовою процесу управління рухом грошових коштів, яка забезпечує якісне опрацювання інформації з метою подальшого прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень, прогнозування та планування грошових потоків [1, с. 209].

Ефективність проведеного аналізу впливає на ретроспективний розгляд результатів діяльності, ефективне впровадження дієвих рішень менеджменту та керівництва, а також на планування напрямків розвитку в майбутньому [2, с. 123]. Виходячи з цього можна зазначити, що аналіз руху грошових коштів є необхідною умовою ефективного управління грошовими потоками, які забезпечують фінансово-господарську діяльність підприємства. Проведення такого аналізу дозволяє оцінити ступень забезпеченості підприємства грошовими коштами, визначити джерела притоку та напрямки відтоку грошових коштів, а саме визначити платоспроможність підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу грошових потоків підприємства розглянуто в багатьох роботах як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, як Л. А. Бернстайн, Е. А. Хелферт, В. В. Ковальов, Г. В. Савицька, М. Д. Білик, І. О. Бланк, В. М. Боронос, О. М. Загородня, Л. О. Лігоненко, В. О. Подольська,

А. М. Поддєрьогін, Г. В. Ситник, І. В. Спільник, В. О. Яріш та багатьох інших. Ними зроблений значний внесок у формування теоретичної, методологічної бази аналізу та управління грошовими потоками. В роботах розглянуто питання організації грошових потоків, змісту звіту про рух грошових коштів, особливості прямого й непрямого методів формування інформації, систематизації основних елементів управління грошовими потоками, системи аналізу грошових потоків. Проте, методика проведення аналізу грошових потоків потребує удосконалення та апробації її на конкретних даних, наведених у фінансовій звітності підприємства.

Метою дослідження є вивчення теоретичних і практичних аспектів аналізу грошових потоків як складової системи управління діяльністю підприємства.

Постановка завдання. Для досягнення поставленої мети визначено такі наукові завдання: встановити роль аналізу грошових потоків як складової системи управління підприємством; означити місце грошових потоків у формуванні оборотного капіталу підприємства; розкрити та проаналізувати джерела інформації, що забезпечують проведення аналізу грошових потоків підприємства; провести аналіз грошових потоків за допомогою певних методів; надати рекомендації щодо підвищення ефективності управління грошовими потоками підприємства.

Для вирішення поставлених завдань було використано загальнонаукові методи пізнання та спеціальні методи дослідження: абстрактно-логічний, системний аналіз, графічний, табличний методи й групування, горизонтальний, вертикальний, коефіцієнтний аналіз.

Виклад основного матеріалу. Грошові кошти підприємства виступають важливою складовою часткою оборотних активів, від ефективності використання яких залежить розмір прибутку, що отримує підприємство. Управління грошовими активами постійно знаходиться у розпорядженні підприємства, що є часткою функцій загального управління оборотним капіталом.

Під аналізом грошових потоків підприємства розуміють процес дослідження системи показників, їх формування на підприємстві, виявлення основних тенденцій та закономірностей з метою з'ясування резервів подальшого підвищення ефективності управління ними [3, с. 95].

Аналіз грошових потоків підприємства базується на використанні даних бухгалтерської фінансової звітності, яка складається із балансу (Звіт про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів (за прямим і непрямим методами), приміток до річної фінансової звітності.

Звіт про рух грошових коштів служить невід'ємною частиною фінансової звітності, прямо або побічно відбиває грошові надходження підприємства з класифікацією за основними джерелами та грошові виплати з класифікацією за основними напрямками використання протягом періоду за видами діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова), відображає якість управління ресурсами підприємства, містить додаткову інформацію про фінансовий стан підприємства, що неможливо отримати із інших джерел звітності.

Уніфікованість і достовірність фінансової звітності впливає на ефективність прийнятих рішень, особливо у частині управління грошовими потоками.

Для зовнішніх користувачів даний звіт є значимим, тому що він є джерелом інформації про ліквідність, платоспроможність, фінансову гнучкість підприємства, з яким вони співпрацюють або будуть працювати у майбутньому.

Варто зазначити, що розпочати аналіз грошових потоків доцільно, виходячи з поставлених завдань і інформаційної бази. Для цього використовують експрес-аналіз і поглиблений комплексний аналіз грошових потоків підприємства.

Експрес-аналіз грошових потоків базується на визначенні типових ознак, які дають можливість швидко і доволі точно визначити характер процесів, що відбуваються, не виконуючи глибоких досліджень, які потребують додаткового часу і засобів. Поглиблений аналіз – це глибоке комплексне дослідження з широким набором аналітичних показників, що вивчаються [4, с. 127].

Експрес-аналіз проводиться за даними фінансової звітності, орієнтований на зовнішніх користувачів і включає до свого складу чотири етапи (таблиця 1).

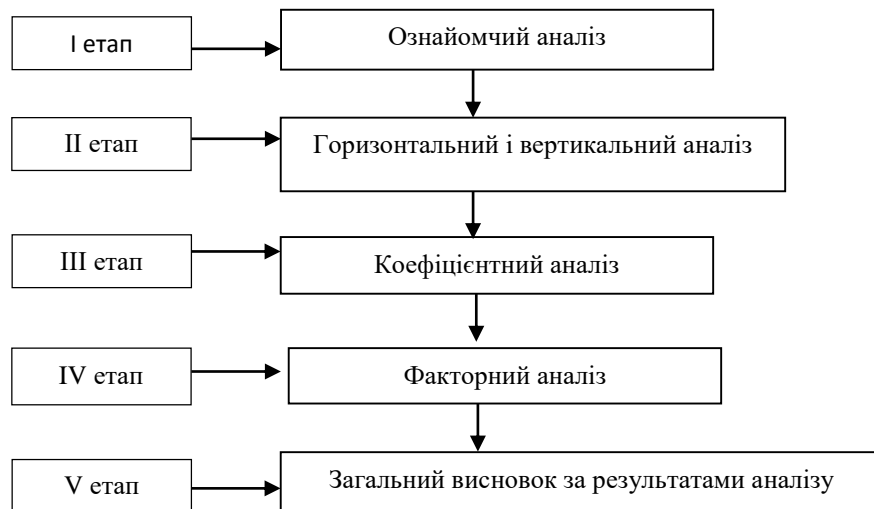
Детальніше зупинимося на проведенні комплексного аналізу за допомогою грошових потоків підприємства. Комплексний аналіз у сучасних умовах орієнтований на взаємопов'язане вивчення всіх існуючих умов реалізації бізнесу, всіх його сторін, сегментів і підрозділів. Він повинен сприяти розробленню нових управлінських рішень, економічно їх обґрунтувати та слугувати базою оперативного, тактичного та стратегічного планування.

У роботі Т. А. Черніченко і Л. В. Вітківської запропоновано проведення комплексного аналізу грошових потоків, який складається з п'яти етапів (рисунок 1):

Таблиця 1. Етапи проведення експрес-аналізу (побудовано авторами)

Table 2. Stages of rapid analysis (developed by the authors)

Етапи	Зміст етапів
I етап	Перевірка фінансової звітності за формальними та якісними ознаками, наявність форм фінансової звітності, коротка характеристика об'єкту дослідження.
II етап	Відбір показників, найістотніших у діяльності підприємства, визначення змін, що мали місце в господарській діяльності.
III етап	Розрахунок і оцінювання відібраних показників для характеристики фінансового стану.
IV етап	Здійснення висновків і розроблення пропозицій.

Рисунок 1. Комплексний аналіз грошових потоків підприємства (складено авторами за даними [5, с. 97])

Figure 1. Comprehensive analysis of the enterprise cash flows (developed by the authors according to [5, с. 97])

У роботі І. О. Бланка наведено системи аналізу грошових потоків, що включають: горизонтальний фінансовий аналіз; вертикальний фінансовий аналіз; порівняльний фінансовий аналіз; аналіз фінансових коефіцієнтів; інтегральний фінансовий аналіз [6, с. 156].

Але на думку авторів дослідження дана система аналізу грошових потоків може бути доповнена та включати:

1. Статистичні методи, які містять:

– відсотки, що можуть бути використані для характеристики питомої ваги грошових потоків структурних підрозділів у їх загальній сумі, рівня динаміки грошових потоків;

– графічний спосіб, який відіграє важливу роль при проведенні візуальної, оперативної, комплексної оцінки грошових потоків;

– коефіцієнти кореляції, для оцінювання, синхронності, рівномірності, збалансованості, ризиків грошових потоків.

2. Балансовий метод використовується для визначення грошових коштів на кінець року.

3. Метод аналізу й оброблення сценаріїв дозволяє проводити багатоваріантний ситуаційний аналіз системи управління грошовими потоками підприємства для прогнозування ймовірних варіантів розвитку ситуації.

4. Методи багатofакторного аналізу використовуються для прогнозування грошових потоків, визначення ефективності управління ними.

5. Факторний аналіз, що використовується для визначення впливу певних факторів на результативний показник.

Автори роботи [7, с. 70], зазначають, що розпочинати аналіз грошових потоків доцільно із загального оцінювання динаміки залишків грошових коштів та чистого руху грошових коштів за ряд періодів, що дає змогу оцінити тенденції та закономірності їх зміни й рівня абсолютної ліквідності підприємства. Але, на нашу думку, дані показники можуть бути доповнені наступним показником – прибуток до оподаткування, який допомагає з'ясувати взаємозв'язок між цими показниками. Результати розрахунків наведено в таблиці 2.

Таблиця 2. Динаміка залишку грошових коштів, чистого грошового потоку та прибутку до оподаткування ПАТ «Аграрний фонд» за 2013–2018 рр. (розраховано авторами за даними [8])

Table 2. Dynamics of cash balance, net cash flow and profit before taxation at PJSC «Agrarian Fund» during 2013–2018 pp. (calculated by the authors according to [8])

Показники	Роки					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Середній залишок грошових коштів, тис. грн.	116303	1494234	1849537	901143	850398	711537
Чистий грошовий потік, тис. грн.	232606	2402330	-2353716	29333	194778	-238728
Прибуток до оподаткування, тис. грн.	93858	799004	329901	130844	119371	179320

Результати аналізу показують, що за останні шість років товариство має прибуток до оподаткування, але варто зазначити, що відсутня чітка тенденція за цим показником, така ж тенденція спостерігається з середнім залишком грошових коштів підприємства. Проте, в результаті господарської діяльності в 2015 і 2018 роках підприємство має від'ємний чистий грошовий потік, що свідчить про перевищення витрачань підприємства над находженнями.

Наступним кроком може бути характеристика ролі грошових потоків у формуванні оборотного капіталу підприємства. Згідно з НП(С)БО 1 термін «оборотний капітал» є ширшим, ніж «оборотні кошти», включаючи елемент «поточні фінансові інвестиції». У більшості українських підприємств відсутні поточні фінансові інвестиції, тому на практиці ці терміни ототожнюють. Наприклад, на думку А. М. Поддєрьогіна, терміни «оборотні кошти» і «оборотний капітал» тотожні, він вважає, що це – «кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди й у фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку» [9, с. 16]. Оборотний капітал підприємства знаходиться у II розділі балансу та отримав назву «оборотні активи».

Для оцінювання динаміки оборотних коштів статті активу балансу можна згрупувати в окремі специфічні групи. На теперішній час однозначного групування за статтями балансу не існує. Так, В. І. Осипов, склад елементів розміщення оборотних коштів поділяє в розрізі 5 груп: товарно-матеріальні цінності, товари відвантажені і надані послуги, дебітори, грошові кошти, інші оборотні кошти [10, с. 340]. Автор роботи зазначає, що до грошових коштів відносяться кошти у касі підприємства та на його рахунках у банку. Але він не враховує такий елемент, як поточні фінансові інвестиції, які відносяться до еквівалентів грошових коштів.

Еквіваленти грошових коштів – короткотермінові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості.

На думку В. О. Подольської оборотні активи варто згрупувати за ознакою ліквідності [11, с. 98] (таблиця 3).

Таблиця 3. Групування оборотних активів залежно від рівня їх ліквідності (складено авторами)

Table 3. Grouping of current assets depending on their liquidity level (developed by the authors)

№ з/п	Показники	Код рядка балансу	Ступінь ліквідності
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	1160, 1165	високоліквідні
2	Кошти у розрахунках	1130, 1130, 1155, 1190,	середньоліквідні
3	Запаси та витрати	1100, 1170	низьколіквідні
4	Всього оборотних активів	1195	–

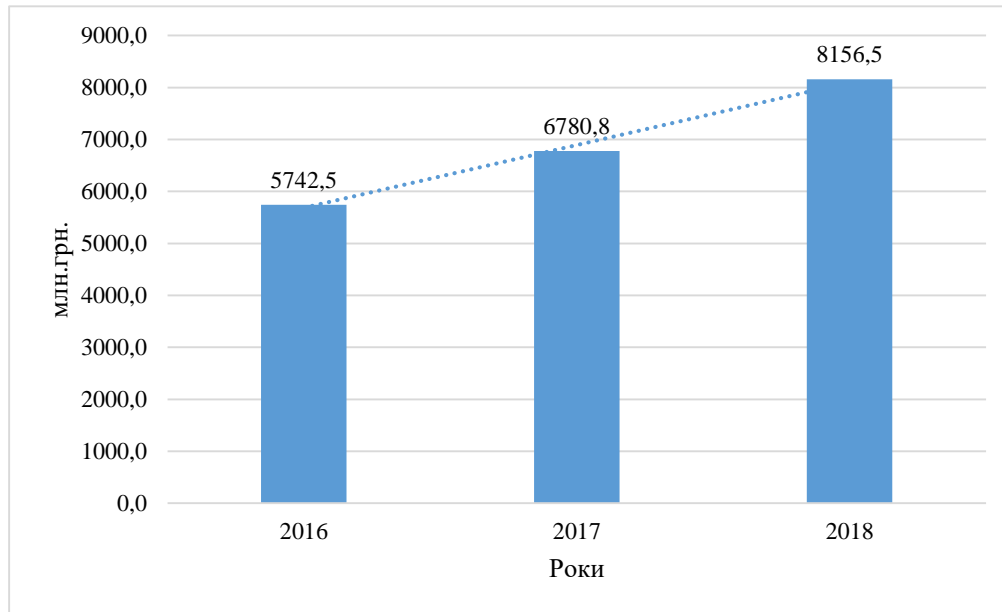
Структура оборотних коштів відображає фінансовий стан підприємства на дату складання звітності й свідчить про рівень комерційної та фінансово-економічної роботи.

Для підприємства доцільно проводити аналіз за складом, динамікою та структурою оборотних активів (таблиця 4). Динаміку оборотних активів наочно можна побачити на рисунку 3.

Таблиця 4. Аналіз оборотних активів за елементами ліквідності ПАТ «Аграрний фонд» за 2016–2018 рр. на кінець року, тис. грн. (складено авторами за даними [8])

Table 4. Analysis of current assets by liquidity elements at PJSC «Agrarian Fund» during 2016–2018, at the end of the year, thousand UAH, (developed by the authors according to the data [8])

Показники	Роки			Відхилення (+, -) від			
				2017 до 2016 року		2018 до 2017 року	
	2016	2017	2018	у сумі	у %	у сумі	у %
Запаси та витрати	2684104	2494457	3576842	-189647	-7,1	1082385	43,4
Кошти у розрахунках	2195827	3444650	3998310	1248823	56,9	553660	16,1
Грошові кошти та їх еквіваленти	862565	841723	581351	-20842	-2,4	-260372	-30,9
Оборотні активи	5742496	6780830	8156503	1038334	18,1	1375673	20,3

Рисунок 3. Динаміка оборотних активів ПАТ «Аграрний фонд» за 2016–2018 рр. (побудовано авторами за даними [8])

Figure 3. Dynamics of current assets at PJSC «Agrarian Fund» during 2016–2018 (developed by the authors according to the data [8])

За даним таблиці 4 і рисунка 3 бачимо, що на кінець 2018 р. підприємство володіло оборотними активами вартістю 8156503 тис. грн. Порівняно з 2017 р. вартість зросла на 1375673 тис. грн. або на 20,3%, а у 2017 р. порівняно з 2016 р. – на 1038334 тис. грн., або на 18,1%. Тобто останнім часом товариство розширює обсяги своєї діяльності. Зростання активів у 2018 році порівняно з 2017 пов'язано зі зростанням запасів та витрат і дебіторської заборгованості. У цілому можна зазначити, що за період, який досліджується оборотні активи мали стійку тенденцію до зростання. За три останні роки вартість оборотних активів зросла на 42%.

Зростання дебіторської заборгованості є причиною відволікання з обороту грошових коштів і виникнення ризику зниження платоспроможності. Аналіз структури оборотних активів товариства наведено в таблиці 5.

Таблиця 5. Аналіз структури оборотних активів за елементами ліквідності ПАТ «Аграрний фонд» за 2016–2018 рр. (складено авторами за даними [8])

Table 5. Analysis of the current assets structure by liquidity elements at PJSC «Agrarian Fund» during 2016–2018 (developed by the authors according to the data [8])

Показники	Роки			Відхилення (+, -) від	
	2016	2017	2018	2017 до 2016 року	2018 до 2017 року
Запаси та витрати	46,7	36,8	43,9	-10,0	7,1
Кошти у розрахунках	38,2	50,8	49,0	12,6	-1,8
Грошові кошти та їх еквіваленти	15,0	12,4	7,1	-2,6	-5,3
Оборотні активи	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0

Розглядаючи структуру оборотних активів, можна зазначити, що найбільшу питому вагу станом на кінець 2018 р. займають середньоліквідні активи, тобто дебіторська заборгованість, яка склала 49%, у 2017 р. – 50,8%, у 2016 р. – 38,2%. Найменшу питому вагу складають високоліквідні активи – сума грошових коштів і їх еквівалентів з 2016 до 2018 року знизилася з 15% до 7,1%. Така частка грошових коштів

підвищує ефективність використання грошового капіталу. Але зростання частки дебіторської заборгованості призвело до зниження ліквідності балансу. Тому керівництву товариства варто оптимізувати договірну політику та проводити заходи щодо інкасації дебіторської заборгованості. За три останні роки у структурі оборотних активів товариства сталися структурні зрушення.

Загальне оцінювання цих зрушень можна отримати, використовуючи квадратичний коефіцієнт структурних зрушень ($K_{сз}$) за формулою:

$$K_{сз} = \sqrt{\frac{\sum(V_1 - V_2)^2}{n}}, \quad (1)$$

$$0 \leq K_{сз} \leq 1, \quad (2)$$

V_1 V_2 – частка окремих елементів структури в звітному та базисному періодах;
 n – кількість елементів структури.

Чим ближче значення коефіцієнта до 1, тим суттєвіші зміни у структурі явища, що вивчається. Для досліджуваного товариства квадратичний коефіцієнт склав 7,9%. Тобто, в середньому частка кожного елементу оборотного капіталу товариства за 2016–2018 роки змінилася на 7,9% у бік збільшення або зменшення. Отримане значення квадратичного коефіцієнта свідчить про несуттєві зрушення.

Формування грошових потоків пов'язано зі станом розрахунків підприємства. Основні показники, що характеризують стан розрахунків підприємства наведено у таблиці 6.

Таблиця 6. Аналіз показників, що характеризують стан розрахунків ПАТ «Аграрний фонд» за 2016–2018 рр. (складено авторами за даними [8])

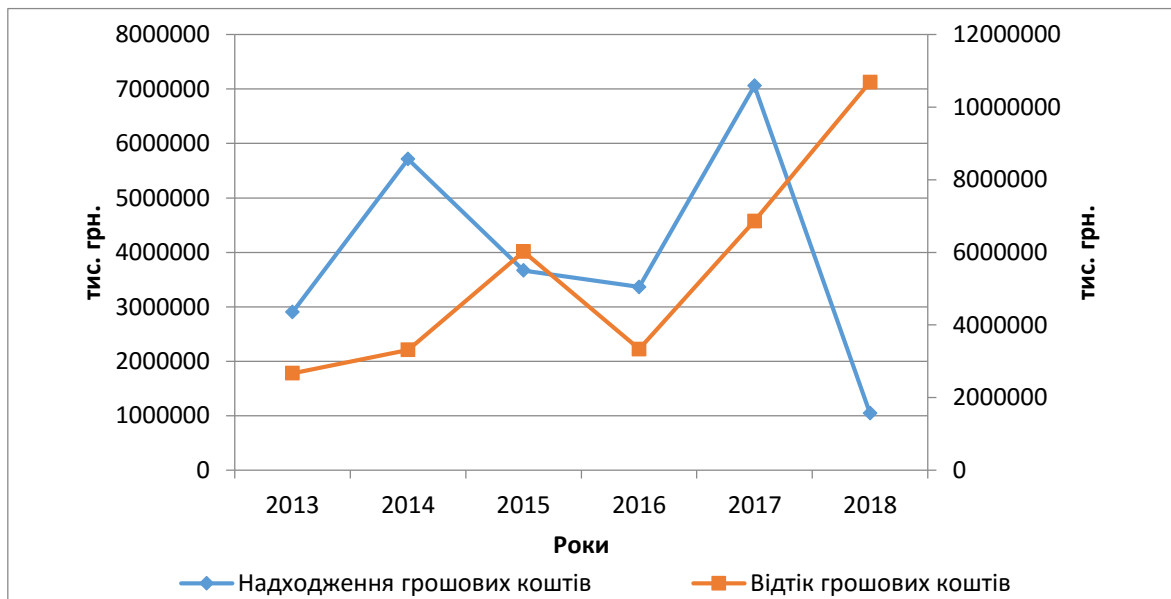
Table 6. Analysis of indicators characterizing the calculations state at PJSC «Agrarian Fund» during 2016–2018 (developed by the authors according to the data [8])

Показники	Роки			Відхилення (+, -) від			
				2017 до 2016 року		2018 до 2017 року	
	2016	2017	2018	у сумі	у %	у сумі	у %
Середньорічна дебіторська заборгованість, тис. грн.	2598963	2820238,5	3721480	221275,5	8,5	901241,5	32,0
Середньорічна кредиторська заборгованість, тис. грн.	195381,5	128338,5	426648	-67043	-34,3	298309,5	232,4
Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	13,302	21,975	8,723	8,673	65,2	-13,252	-60,3
Середньорічний залишок грошових коштів та їх еквівалентів, тис. грн.	902889	852144	711537	-50745	-5,6	-140607	-16,5
Притік грошових коштів, тис. грн.	3363870	7059081	10451352	3695211	109,8	3392271	48,1
Відтік грошових коштів, тис. грн.	3334537	6864303	10690080	3529766	105,9	3825777	55,7
Чистий грошовий потік, тис. грн.	29333	194778	-238728	165445	564,0	-433506	x
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	1,009	1,028	0,978	0,020	1,9	-0,051	-4,9
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	0,009	0,028	-0,022	0,020	222,6	-0,051	x

Дебіторська заборгованість перевищує кредиторську у 2017 році порівняно з 2016 на 65,2%, проте як у 2018 році порівняно з 2017 спостерігається зниження перевищення дебіторської над кредиторською заборгованістю на 60,3%. Це свідчить про відволікання грошових коштів із господарської діяльності підприємства. Тому підприємству необхідно проводити заходи щодо покращення використання грошових ресурсів.

Варто зазначити, якщо грошові надходження нижчі грошових витрачань, то підприємство має дефіцит грошових коштів. Перевищення грошових надходжень над грошовими витрачаннями свідчить про профіцит (надлишок) грошових коштів на підприємстві (рисунок 4).

Рисунок 4. Динаміка синхронізації грошових потоків ПАТ «Аграрний фонд» за 2013–2018 рр., тис. грн., (побудовано авторами за даними [8])

Figure 4. Dynamics of cash flow synchronization at PJSC «Agrarian Fund» during 2013–2018, ths. UAH (developed by the authors according to the data [8])

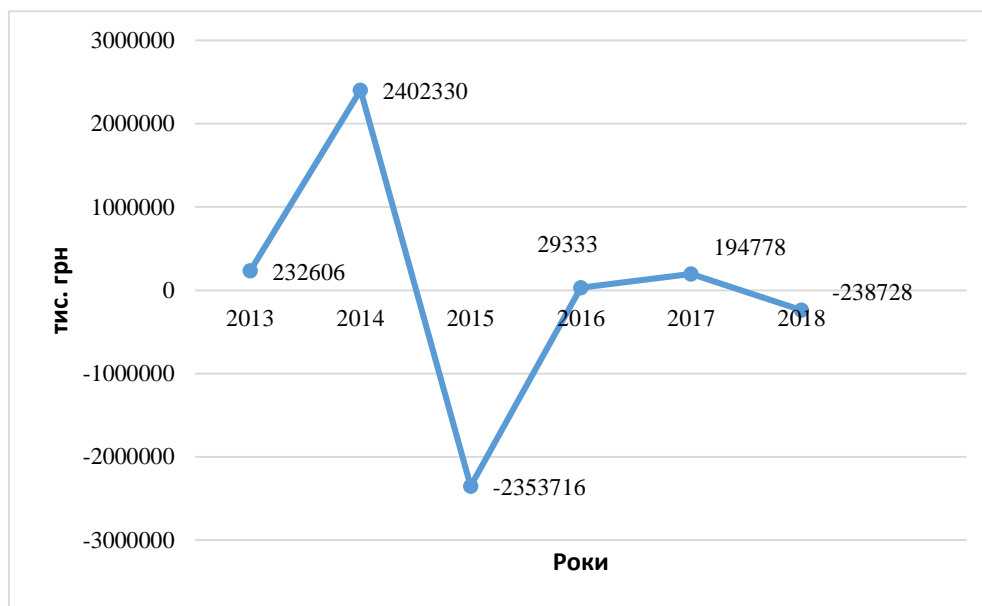
Тому підприємство повинно постійно проводити моніторинг рівномірності та синхронності формування грошових потоків від різних видів діяльності. Для цього розраховують такі показники: середньоквадратичне відхилення, коефіцієнт варіації і коефіцієнт кореляції. Формули розрахунків наведено у роботі [12, с. 526–527].

Наочно ми бачимо, що грошові потоки не синхронізовані, про це свідчить і коефіцієнт кореляції, який дорівнює 0,323.

Для уникнення дефіциту або профіциту (надлишку) грошових коштів насамперед необхідно домогтися збалансованості обсягів позитивного та негативного потоків грошових коштів, оскільки і дефіцит, і надлишок грошових ресурсів негативно впливає на результати господарської діяльності. Так, при дефіцитному грошовому потоці знижується ліквідність і рівень платоспроможності підприємства, що призводить до зростання простроченої заборгованості підприємства за кредитами банку, постачальникам, персоналу з оплати праці (з відповідним зниженням рівня продуктивності праці персоналу), збільшення тривалості фінансового циклу.

Для аналізу попередження дефіцитного чистого грошового потоку визначають наявність або відсутність касових розривів. Касовий розрив – нетривале перевищення негативного грошового потоку над позитивним грошовим потоком. Кожне підприємство може стикаються з такою ситуацією, тому що ідеальна синхронізація відсутня. Тому можна використовувати такі показники: частота, тривалість, глибина касового розриву. Частота відображає періодичність виникнення касового розриву або кількість таких розривів за певний період часу. Тривалість касового розриву показує час за який підприємство не може раціонально використовувати грошові кошти, що негативно відображається на його господарській діяльності. Глибина касового розриву – сума нестачі грошових коштів за конкретний момент часу.

Варто зазначити, що існує певний взаємозв'язок між частотою, тривалістю й глибиною касового розриву. Наочно це наведено на рисунку 5.

Рисунок 5. Динаміка чистого грошового потоку ПАТ «Аграрний фонд» за 2013–2018 рр., тис. грн. (побудовано авторами за даними)

Figure 5. Dynamics of PJSC «Agrarian Fund» net cash flow during 2013–2018, ths. (developed by the authors according to the data)

Можна розраховувати коефіцієнт сили касового розриву та порівняти його з аналогічними показниками попередніх періодів.

Сила касового розриву (S) розраховується за формулою 3 [13, с. 73]:

$$S = n * t, \quad (3)$$

де n – кількість касових розривів за певний період;

t – середня тривалість одного касового розриву за певний період.

Дане підприємство протягом аналізованого періоду має два касові розриви в 2015 і 2018 роках. Тривалість кожного розриву характеризується одним роком. Глибина касового розриву в 2015 році більша, ніж в 2018 році, майже в 10 разів.

На діяльності підприємства негативним чином позначається як надлишковий, так і дефіцитний характер чистого грошового потоку [7, с. 73]. Виділяють дві головні причини виникнення дефіциту або надлишку грошових коштів підприємства: зовнішні

й внутрішні. Зовнішні, безпосередньо не залежать від діяльності підприємства, проте як і внутрішні виникають всередині нього, притаманні тільки йому та зумовлені специфікою його діяльності.

Якщо за результатами своєї діяльності підприємство має дефіцитний грошовий потік, то це призводить до зниження платоспроможності, ліквідності, несвоєчасного погашення кредиторської заборгованості перед контрагентами та бюджетом, невчасної виплати заробітної плати, що може призвести до зниження продуктивності праці, отримання штрафних санкцій за недотримання термінів оплати.

Надлишковий залишок грошових коштів спричиняє певну загрозу підприємству через вплив інфляції, що свідчить про його недостатню фінансову гнучкість при проведенні своєї інвестиційно-фінансової політики.

Висновки. Неможливо управляти грошовими коштами без проведення їх аналізу. Аналіз проводиться на основі достовірної фінансової звітності, яка дає можливість оцінювати ефективність використання грошових потоків у контексті минулих подій фінансово-господарської діяльності підприємства. Для вирішення стратегічних завдань управляючої системи необхідні відомості про майбутні грошові потоки підприємства, тобто їх прогностичні значення. Грошові потоки займають значне місце у формуванні оборотного капіталу, що забезпечує підтримання ліквідності та платоспроможності підприємства на достатньому рівні. Результати проведеного аналізу показали, що ПАТ «Аграрний фонд» має певні проблеми при управлінні грошовими потоками, а саме касові розриви в окремі роки та відволікання грошових коштів із господарського обороту. Перспективи подальших розробок будуть направлені на вивчення методів багатофакторного аналізу та використання для проведення аналізу на основі грошових потоків.

Conclusions. Thus, it is impossible to control cash without analyzing them. The analysis is carried out on the basis of reliable financial report, which makes it possible to evaluate the efficiency of cash flows use in the context of past events of the enterprise financial and economic activity. In order to solve the strategic problems of the management system, information about the future enterprise cash flows, that is, their forecast values, is required. Cash flows play significant role in the working capital formation, providing the enterprise liquidity and solvency maintenance at sufficient level. The results of the carried out analysis showed that PJSC «Agrarian Fund» has certain problems in cash flows management, such as cash gaps during certain years and diversion of cash from economic turnover. The prospects for further developments will be focused on the investigation of multivariate analysis methods and their application for cash flow analysis.

Список використаної літератури

1. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / за заг. ред. В. М. Бороноса. Суми: Вид-во СумДУ, 2012. 539 с. URL: <http://fin.fem.sumdu.edu.ua/uk/finman2012.html> (дата звернення: 20.03.2020).
2. Піскунова Н. О. Удосконалення науково-методичного обґрунтування аналізу грошових потоків підприємств. Економічний аналіз. 2016. Том 25. № 2. С. 122–131.
3. Лігоненко Л. О., Ситник Г. В. Управління грошовими потоками: навч. посібник. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 255 с.
4. Яшишена В. В. Теоретичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств. Економічний простір. 2008. № 16. С. 123–131.
5. Черниченко Т. А., Витковская Л. В. Метод оптимизации денежных потоков организации. Экономический журнал. 2012. № 25. С. 97–100.
6. Бланк И. А. Управление денежными потоками. К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. 736 с.
7. Спільник І., Загородна О. Грошові потоки підприємства: комплексний аналіз за даними фінансової звітності. Міжнародний науковий журнал. 2017. Вип. 1–2. С. 67–85.
8. Сайт ПАТ «Аграрний фонд». URL: <http://agrofond.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2020).

9. Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. та ін. Фінанси підприємств: підручник. 5-те вид., перероб. та допов. К.: КНЕУ, 2004. 546 с.
10. Осипов В. И. Экономика предприятия: учебник. Одесса: «МАЯК», 2005. 720 с.
11. Подольська В. О., Яріш В. О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2007. 488 с.
12. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. 3-те вид., випр. і доп. К.: Знання, 2007. 668 с.
13. Кокин А. С., Покровский Н. Ю. Методика анализа чистого денежного потока в условиях дефицита денежных средств. Аудит и финансовый анализ. 2010. № 3. URL: http://auditfin.com/fin/2010/3/03_07.pdf (дата звернення: 20.03.2020).

References

1. Finansovyy menedzhment: navchalnyj posibnyk. Financial management / za zagh. red. V. M. Boronosa. Sumy: Vyd-vo SumDU, 2012. URL: <http://fin.fem.sumdu.edu.ua/uk/finman2012.html> (data zvernennja: 20.03.2020).
2. Piskunova N. O. Udoskonalennja naukovo-metodychnogho obgruntuvannja analizu ghroshovykh potokiv pidpryjemstv. Improvement of scientific and methodological substantiation of the analysis of cash flows of enterprises. Ekonomichnyj analiz. 2016. Tom 25. № 2. P. 122–131. [In Ukrainian].
3. Lighonenko L. O., Sytnyk Gh. V. Upravlinnja ghroshovymy potokamy. Cash flow management: navch. posibnyk. K.: Kyjiv. nac. torgh.-ekon. un-t, 2005. 255 p. [In Ukrainian].
4. Jasyshena V. V. Teoretychni aspekty analizu ghroshovykh potokiv pidpryjemstv. Theoretical aspects of the analysis of cash flows of enterprises. Ekonomichnyj prostir. 2008. No. 16. P. 123–131. [In Ukrainian].
5. Chernichenko T. A., Vitkovskaya L. V. Metod optimizatsii denezhnykh potokov organizatsii. Method of optimization of cash flows of the organization. Ekonomicheskij zhurnal. 2012. No. 25. P. 97–100. [In Russian].
6. Blank I. A. Upravlenie denezhnymi potokami. Cash flow management. K.: Nika-Tsentr, El'ga, 2012. P. 736. [In Russian].
7. Spiljnyk I., Zaghorodna O. Ghroshovi potoky pidpryjemstva: kompleksnyj analiz za danymy finansovoji zvitnosti. Enterprise cash flows: a comprehensive analysis of financial statements. Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal. 2012. Vol. 1–2. P. 67–85. [In Ukrainian].
8. Sajt PAT «Aghrarnyj fond». URL: <http://agrofond.gov.ua/> (data zvernennja: 20.03.2020). [In Ukrainian].
9. Poddjergoghin A. M., Bilyk M. D., Burjak L. D. ta in. Finansy pidpryjemstv. Business finance: pidruchnyk. 5-te vyd., pererob. ta dopov. K.: KNEU, 2004. 546 p. [in Ukrainian].
10. Osipov V. I. Ekonomika predpriyatiya. Enterprise economy: uchebnyk. Odessa: «MAYaK», 2005. P. 720. [In Russian].
11. Podoljsjka V. O., Jarish V. O. Finansovyy analiz. Financial analysis: navch. posib. K.: CUL, 2007. 488 p. [In Ukrainian].
12. Savycjka Gh. V. Ekonomichnyj analiz dijajlnosti pidpryjemstva. Economic analysis of the enterprise: navch. posib. 3-te vyd., vypr. i dop. K.: Znannja, 2007. 688 p. [In Ukrainian].
13. Kokin A. S., Pokrovskiy N. Yu. Metodika analiza chistogo denezhnogo potoka v usloviyakh defitsita denezhnykh sredstv. The methodology for the analysis of net cash flow in conditions of cash shortage. Audit i finansovyy analiz. 2010. No. 3. URL: http://auditfin.com/fin/2010/3/03_07.pdf. (data zvernennja: 20.03.2020). [In Russian].